

บทที่ 9

การปฐมพยาบาลการบาดเจ็บเฉพาะตำแหน่ง

อวัยวะทุก ๆ อวัยวะในร่างกายล้วนแล้วแต่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของร่างกาย เมื่ออวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใดได้รับอุบัติเหตุ เกิดการบาดเจ็บ ผู้ที่เป็นเจ้าของอวัยวะนั้นก็เคียดกรอน จำเป็นต้องรีบเฝ้าระวังรักษาให้อวัยวะส่วนนั้นคืนสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงอยู่การรักษาเป็นหน้าที่ของแพทย์ แต่แพทย์ก็ไม่สามารถจะไปอยู่ในเหตุการณ์ขณะที่ผู้ป่วยได้รับอุบัติเหตุทุกเมื่อ ดังนั้นทุกคนจึงควรได้ทราบเรื่องการปฐมพยาบาลไว้บ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมาก เมื่อได้ปฐมพยาบาลแล้วจึงรีบไปหาแพทย์โดยด่วน ชันตราชค่าง ๆ ที่เกิดกับอวัยวะต่าง ๆ ก็จะมีน้อย

1. การบาดเจ็บที่ดวงตา

ดวงตามันเป็นอวัยวะที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของร่างกาย ดวงตาเปรียบเสมือนดวงประทีปส่องแสงแห่งชีวิต ถ้าดวงตาหามอดหรือพิการ หานคงจะทราบดีว่าอะไรจะบังเกิดขึ้นแก่ท่าน บุคคลที่ตาพิการหรือตาบอด บ่อมมีอุปสรรคต่อการสัญจรไปมา ไม่สามารถจะมองเห็นวัตถุสิ่งของหรือทิศทางที่ประสงค์จะไปได้ บางคนเปรียบเทียบความสำคัญของดวงตาว่าที่ราคาหรือประเมินค่าไม่ได้ บางคนก็เปรียบเทียบว่า ดวงตานั้นขุดถึงสุรภาพของร่างกาย ดวงตาที่สมบูรณ์มีประกาย มีแวว บ่อมหมายถึงว่าร่างกายของดวงตานั้นสุรสมบูรณ์ตามไปด้วย หรืออาจจะกล่าวอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า "คู่ม่านตาทำให้รู้โรค" ดวงตาของคนปกติจะมีเพียง 2 ดวงเท่านั้นเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะหมั่นหมองดวงตาให้เป็นปกติจนกว่าชีวิตจะหาไม่

ดวงตาที่ผิดปกติอาจจะมีสาเหตุใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทคือ โรคที่เกิดกับดวงตา และอุบัติเหตุที่เกิดกับดวงตา อุบัติเหตุทางตาจะเกิดขึ้นได้กับคนทุกเพศทุกวัย แต่มักจะเกิดขึ้นมากกับเด็ก ๆ เพราะเด็กซุกซนและไม่มีความระมัดระวังมากนัก อุบัติเหตุไม่ว่าจะมาจากสาเหตุใดก็ตาม ถ้าเกิดขึ้นกับดวงตาแล้วโอกาสที่จะเสียสายตาให้ตา

เป็นปกติเหมือนเกิมนั้นเป็นเรื่องที่น่าทึ่งใจและยากมาก บางรายอาจถึงกับต้องเสียบดวงตาไปเลยข้างหนึ่งหรืออาจทั้งสองข้างก็มี บางคนโชคก็อุบัติเหตุไม่รุนแรงหรือไม่โดนตาโดยตรงก็นับว่าโชคดีไป แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือควรมีการป้องกันไว้ก่อน ดังคำขวัญที่ว่า "ป้องกันล่วงหน้า ว่าจะไม่บอก"

อุบัติเหตุทางตาที่ทำให้ตาบอดเจ็บที่พบบ่อย ๆ ได้แก่ สิ่งแปลกปลอมต่าง ๆ เข้า เช่น ฝุ่นผง สะเก็ดหิน หรือประกายหิน ดิน หวาย ฯลฯ วัตถุเหล่านี้ถ้าไม่รีบเอาออกจะทำให้เกิดการอักเสบของลูกตาได้ ตาโดนต๋อย นกธัมพนักกระแทกพื้น ตกกรดชน โคนลูกเลนนิส ลูกศรคอบอล และลูกชนไก่ เป็นต้น เมื่อเกิดอุบัติเหตุกับดวงตาเช่นนี้ จะทำให้บริเวณขอบตาบวมช้ำ ถ้าปวดมากก็อาจจะช่วยได้โดยรีบประคบยาแก้ปวดหัว ๆ ไป

อาการทั่วไป เมื่อมีสิ่งแปลกปลอมเข้าตา หรือตาได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง อาการที่ปรากฏเห็นได้ชัดคือ

1. ตาแดง
2. แสบตา
3. รู้สึกปวด
4. ปวดศีรษะ
5. มีน้ำตาไหลออกมามาก

ข้อควรระวัง

1. อย่าให้ผู้ป่วยขยี้ตา
2. ก่อนที่จะใช้มือสัมผัสกับดวงตา ต้องล้างมือให้สะอาดก่อน
3. ห้ามใช้ก้านไม้ขีด ไม้แคะฟัน หรือวัตถุอื่น ๆ เชี่ยเอาสิ่งแปลกปลอมออกจากดวงตาเป็นอันขาด
4. ถ้าอาการของผู้ป่วยไม่ดีขึ้น ให้รีบนำผู้ป่วยส่งผู้เชี่ยวชาญทางตาโดยเร็วที่สุด

วิธีนำสิ่งแปลกปลอมออกจากดวงตา

1. ให้จับเปลือกตาค้นล่างดึงลงล่าง เพื่อต้องการมองหาสิ่งแปลกปลอมว่าอยู่ ณ จุดใด
2. ถ้าพบสิ่งแปลกปลอมให้ใช้มุมของผ้าเช็ดหน้าที่สะอาด หรือกระดาษทิชชูที่สะอาด เช็ดออก
3. ถ้ามองไม่เห็นสิ่งแปลกปลอมที่เปลือกตาค้นล่าง ก็ยอมแสดงว่าสิ่งแปลกปลอมนั้นคงจะอยู่ที่เปลือกตาค้นบน ให้ถือปฏิบัติดังนี้
 - 3.1 ให้จับเปลือกตาค้นบนดึงหับลงมาจับเปลือกตาค้นล่าง
 - 3.2 อาจเปิดเปลือกตาค้นบนให้แฉะออก ถ้ามองเห็นสิ่งแปลกปลอมให้ใช้ผ้าเช็ดหน้าที่สะอาด เช็ดออก
4. เมื่อสิ่งแปลกปลอมออกแล้ว ให้ล้างตาให้สะอาด
5. เมื่อให้พยายามแล้วสิ่งแปลกปลอมก็ยังไม่ยอมออก ให้หย่าผ้าที่สะอาดปิดตาไว้ แล้วรีบนำผู้ป่วยไปพบผู้เชี่ยวชาญทางตาโดยด่วน

การขูดเจ็บที่ตึงตาและรอบ ๆ ดวงตา

ถ้าหนังตาได้รับการบาดเจ็บโดยการถูข่วน ถูกรัดกุมที่หนังตาจนได้รับบาดเจ็บ ให้ดำเนินการปฐมพยาบาล ดังนี้

1. รีบห้ามเลือดทันทีทันใด โดยใช้ผ้าสะอาดปิดแล้วใช้มือกด
2. รีบทำความสะอาดบาดแผล แล้วใช้ผ้าปิดแผลปิด แล้วรีบนำส่งแพทย์ทันที
3. ถ้าบริเวณรอบ ๆ ตาได้รับบาดเจ็บแล้ว ให้ใช้ความเย็นประคบ เพื่อช่วยในโลหิตหยุดไหล และบรรเทาอาการปวดแสบ
4. ถ้าบริเวณรอบ ๆ ตาได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง เช่น ถูกดหรือถูกตี จนทำให้ตาบวมซ้ำ อาจจะมีเลือดตกใน นับว่าเป็นอันตรายจนทำให้

คามออกได้ ให้รีบนำผ้าที่สะอาดปิดดวงตา แล้วนำส่งผู้เชี่ยวชาญทางตา โดยด่วน

ของแถมคมเข็มแทงดวงตา

ถ้าดวงตาถูกของแถมคม เช่น มีดปลายแหลม, ปลายปากกา, คินสอ, หรือคานูเข็มแทงดวงตา จนทำให้ลูกตาแตกหลุด การรักษาแทบจะหมดหวัง เพราะลูกตาแตกนวมไปหมด ให้ดำเนินการปฐมพยาบาลเบื้องต้นดังนี้

1. อย่าได้เสียเวลากับการดึงหรือเขี่ยสิ่งแปลกปลอมที่หลงเหลืออยู่ออกจากดวงตา หรืออย่าพัวเสียเวลากับการชำระล้างดวงตา
2. ให้ใช้ผ้าที่สะอาดปิดดวงตาทั้งสองข้างไว้ให้เร็วที่สุด อย่าเปิดตาเพราะการเปิดตานั้นอาจเป็นโอกาสให้เชื้อโรคเข้าตาได้ง่าย
3. ให้ผู้ช่วยนอนนิ่งในอาการที่สงบ
4. ให้นำผู้ป่วยไปหาผู้เชี่ยวชาญทางตาโดยเร็วที่สุด

ข้อควรระวังมีดังนี้ เมื่อตาได้รับบาดเจ็บ อย่าอ้างตา หรือหยอดยาตาเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้ามใส่ยาตาชนิดสีผึ้ง การหยอดยาตาเองนั้นถ้าใช้ผิดจะเป็นโทษมหาศาล ยาป้ายตาชนิดที่เป็นสีผึ้งจะเข้าไปรบกวนและทำให้แพทย์ตรวจลำบาก ขอให้ระลึกอยู่เสมอว่า น้ำตานั้นเป็นยาฆ่าเชื้อโรคได้บ้างหนึ่ง ทั้งนี้ในระยะแรกจึงไม่จำเป็นต้องทายาใช้

2. การบาดเจ็บที่ศีรษะ

ศีรษะบาดเจ็บมีผลสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ อาทิเช่น ตกจากโต๊ะ ตกต้นไม้ วิ่งชนผนังตึก หลอ้มศีรษะฟาดกับพื้น ถูกตี ถูกต่อย อุบัติเหตุจากรถจักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์ ฯลฯ ศีรษะจะได้รับการบาดเจ็บมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น บางครั้งก็เพียงแถมื่น ๆ งง ๆ เพียงชั่วครู่แล้วก็หายเป็นปกติ บางครั้งก็มีนงง มีอาการซึมไปหลายวัน แต่ที่อันตรายที่สุดก็คืออาจจะเสียชีวิตไปในทันทีทันใด

การมาดเจ็บที่ศีรษะโดยทั่ว ๆ ไปแยกได้ดังนี้

1. ปิวหนังรอบ ๆ ศีรษะฉีกขาด มีไอศิกไหลออกมา
2. ศีรษะถูกกระแทกกระเเฟือนอย่างหนัก มีเลือดออกในกระโหลกศีรษะ
3. กระโหลกศีรษะแตก โดยเฉพาะแตกตรงบริเวณขมับ (ชาวบ้านเรียกว่า หักคอกไม้)

คนที่ได้รับมาดเจ็บตรงศีรษะมักจะมีอาการต่าง ๆ ด้หลายอย่างด้วยกัน บางคนอาจจะไม่มียาคแต่อให้เห็น หรือมีเพียงเล็กน้อย เช่น หัวโน พวกนี้อาจจะหมดสติไปเพียงชั่วครู่ ภายหลังกฟื้นและพอรู้สึกตัวขึ้นมาด้บ้าง เช่น รู้สึกตัวขณะอยู่ในรถที่นำส่งโรงพยาบาล หรือมารู้สึกตัวที่โรงพยาบาล เป็นต้น พวกที่มีอาการหมดสติแบบนี้แสดงว่ามีการกระแทกกระเเฟือนที่สมอง ซึ่งอาจจะหายเป็นปกติด้ในเวลาต่อมา หรือไม่ก็อาจจะทรุดหนัก เหวลงไปอีก จนกระทั่งเสียชีวิตไปเลยก็ได้ ผู้มาดเจ็บเหล่านี้เมื่อนำส่งถึงแพทย์แล้ว แพทย์ก็จะวินิจฉัยการมาดเจ็บ ซึ่งในบางกรณีอาจต้องด้ถึงกับเอ็กซเรย์ ค่าแนะนำที่แพทย์มักจะแนะนำก่อนให้ผู้ป่วยกลับบ้านก็คือ ให้สังเกตดูอาการของผู้มาดเจ็บ เช่น มีอาการซึมลงไป ปวดศีรษะ ถาเจียน ทาลอย หรือมีอาการกระดูก แขนและขาอ่อนแรงผิดปกติ ด้อาการต่าง ๆ เหล่านี้มีปรากฏขึ้น ต้องรีบนำผู้ป่วยกลับไปหาแพทย์โดยเร็วที่สุด

จุดมุ่งหมายของการปฐมพยาบาลศีรษะที่ด้รับมาดเจ็บ

1. ด้มีไอศิกไหลออกมาให้รีบห้ามไอศิก
2. ให้ทุระบบทางเคินหายใจว่ามีอะไรอุดคั้นหรือไม่
3. ด้หมดสติให้รีบปฐมพยาบาลโดยด่วน

การปฐมพยาบาลศีรษะที่มีไอศิกไหลออกมา

เมื่อศีรษะด้รับการกระแทกจากวัตถุมีคมหรือไม่มีคมก็ตาม เป็นต่อพำให้ ปิวหนังที่บริเวณศีรษะฉีกขาด มีไอศิกไหลออกมา ให้รีบดำเนินการปฐมพยาบาลด้ดังนี้

1. พยายามห้ามรอกขนาดแคบให้พบ อาจใช้กรรไกรตัดผมบริเวณปากแคบให้สั้นลง
2. รับประทานเลือกทันที
3. ยกไหล่และศีรษะของผู้บาดเจ็บให้สูงขึ้น
4. ไร้อาหารที่อะอากบิกขนาดแคบ
5. ถ้าไอหนักยังไม่หยุดไหล และอาการอื่น ๆ ปรากฏชัดขึ้นอีก ให้รีบนำผู้บาดเจ็บส่งแพทย์โดยเร็ว

สมองได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง

เมื่อศีรษะได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง จะเป็นสัญญาณอันตรายต่อผู้บาดเจ็บ บึงถ้าหากกระทบกระเทือนไปสู่สมอง ซึ่งอยู่ภายในกะโหลกศีรษะแล้ว ผู้ป่วยจะมีอันตรายมากยิ่งขึ้น เพราะสมองเปรียบเสมือนศูนย์บัญชาการทุก ๆ อย่างในร่างกายของคนเรา

ลักษณะอาการที่ปรากฏ

1. อาจจะมีโลหิตไหลออกมาทางจมูก ปาก และหู
2. ผู้บาดเจ็บจะหมดสติ
3. อวัยวะกล้ามเนื้อส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายจะเป็นอัมพาต เคลื่อนไหวไม่สะดวก
4. ผู้บาดเจ็บอาจจะชักกระตุก คั่นหูรนต์หูร่าย
5. บิวสีหน้าอาจจะแดงหรือซีด
6. ซึ่พจรในระยะแรกจะเต้นช้า ต่อมาจะเต้นเร็วและอ่อน
7. มีอาการปวดศีรษะ, วิงเวียน
8. อาเจียน
9. ร่ม่านตาทั้งสองข้างขยายโตไม่เท่ากัน
10. กระเพาะปัสสาวะและลำไส้เสียศูนย์การควบคุม

การปฐมพยาบาล

1. รีบโทรศัพทคามแพทย์ หรือเรียกรถพยาบาลฉุกเฉินโดยเร็ว
2. ใ้ผู้ป่วยนอนราบกับพื้น ใ้หมอนหรือผ้าพันพุงบริเวณไหล่และศีรษะ
3. ระวังศีรษะของผู้บาดเจ็บ
4. ตรวจสอบทางเดินหายใจว่าเป็นปกติหรือไม่
5. ห้ามให้น้ำ - อาหาร โดยเด็ดขาด
6. ถ้ามีรอยบาดแผลให้ห้ามเลือด แล้วใช้ผ้าพันแผลให้เรียบร้อย
7. บันทึกอาการของผู้บาดเจ็บไว้ทุกระยะ เพื่อความสะดวกของแพทย์ในการรักษาขั้นต่อไป

คนที่ได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะแล้วหมดสติไป ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่บ้านหรือตามถนนหนทางก็ตาม ควรนำมาให้แพทย์ตรวจเสมอ เมื่อมาถึงโรงพยาบาลแพทย์จะตรวจดูว่าอาการบาดเจ็บที่ศีรษะมีมากน้อยเพียงใด และมีการบาดเจ็บตรงที่อื่นใดร่วมด้วยหรือไม่ ความสำคัญของการบาดเจ็บที่ศีรษะมีเพียงอย่างเดียวที่เป็นอันตรายมาก คือมีเลือดออกในกระโหลกศีรษะ ต้องการการรักษาอย่างรีบด่วน เพราะถ้าปล่อยไว้เลือดจะออกมาเป็นก้อนแข็ง ทำให้เนื้อสมองถูกกด แล็ดไม่สามารถไปเลี้ยงสมองได้ จะเป็นอันตรายถึงชีวิต วิธีรักษามีทางเดียวคือการผ่าตัดศีรษะเข้าไปคล้วกหรือดูด หรือฉั่งเอาเลือดออก

ข้อควรปฏิบัติเมื่อพบคนที่ได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะ

เมื่อพบคนที่ได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะ เช่น หมดสติ ตกจากที่สูง ตกรถ รอดรนถูกตี ฯลฯ ศีรษะได้รับการกระทบกระเทือน ถึงแม้ว่าจะไม่มีบาดแผลให้เห็นก็จงอย่าได้ประมาท ขอให้เฝ้าระวังสังเกตดูว่า ผู้บาดเจ็บมีอาการค้าง ๆ เพ้อ ๆ หรือไม่ คือ

1. ปวดศีรษะ อาเจียนอย่างรุนแรง
2. เพ้อ ค้าง ชูกจาเพ้อเจ้อ
3. ซึม ไม่ตอบรู้อึดตัว
4. แขนขาอ่อนแรงชูด หรืออ่อนแรง

5. คาทราหน้า มองเห็นภาพซ้อนกัน
6. ปากเปื่อย
7. กอนแข็ง
8. รุ่มาตาขยายโต ช้างหนึ่งโตกว่าอีกช้างหนึ่ง

ถ้าพบว่ามีอาการเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็บ่งชี้ว่ามีอาการผิดปกติร้ายแรงเกิดขึ้นในสมอง ควรนำส่งแพทย์โดยด่วนที่สุด

3. การชักเจ็บที่ใบหน้าและขากรรไกร

สาเหตุ การเกิดชักแฉ่งที่บริเวณใบหน้าและขากรรไกรทั้งด้านบนและด้านล่าง มัก อาจจะมีสาเหตุมาจากการได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง และที่พบได้บ่อย ๆ ก็มาจากอุบัติเหตุจากขบวนการพาหนะชนกันนั่นเอง

การปฐมพยาบาล

1. รีบโทรศัพท์ตามแพทย์ หรือรถพยาบาลฉุกเฉินโดยเร็วที่สุด
2. ตรวจสอบว่าระบบทางเดินหายใจมี เสื่อค เสมหะ หรือสิ่งอื่นใดอุดกั้น หรือเปล่า
3. จัดระบบทางเดินหายใจให้เปิดโล่ง พันปลอก และสิ่งแปลกปลอมอื่น ๆ ภายในปากเขาออกให้หมด
4. ระวังอันตรายของผู้ชักเจ็บจะไปอุดกั้นทางเดินหายใจ
5. ถ้าผู้ชักเจ็บหมดสติ และกระดูกต้นคอไม่เป็นอันตราย ให้ใช้หมอนนุ่ม ๆ หรือผ้าพันศีรษะและหัวไหล่ให้สูงขึ้นเล็กน้อย
6. ชิมศีรษะให้เอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ถ้ามีน้ำลาย เสื่อค หรือเสมหะ จะไต่ไหลออกไต่สะดวก
7. ถ้าไม่หายใจ ต้องรีบช่วยปลอกช่วยการหายใจโดยเร็ว
8. ระวังกระดูกเจ็บช็อค
9. ถ้ามีบาดแผลให้ใช้ผ้าพันแผลที่สะอาดปิดบาดแผลไว้

4. การบาดเจ็บที่คอ

การบาดเจ็บที่คอ อาจสืบเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เป็นค้ำว่าคอได้รับ ความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง ทำให้เนื้อเยื่อบริเวณคอถูกทำลาย หรือไม่ก็เนื้อเยื่อ บริเวณกล่องเสียงหรือบริเวณกระดูกคอถูกทำลาย ทำให้เกิดการวมขึ้น ทำให้ระบบ ทางเดินหายใจแคบลง ทำให้หายใจลำบาก เมื่อเป็นเช่นนี้ต้องปฏิบัติดังนี้

1. ช่วยการหายใจแบบเป่าปากท่อ ปาก
2. ใช้เครื่องมือทางการแพทย์เปิดท่อทางเดินหายใจให้เปิดโล่ง

ถ้าคอถูกของมีคมบาด ก็จะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะห้ามเสียดำบาด ใ้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ใ้มือหรือผ้าที่สะอาดกดจนบาดแผล
2. ยกไหล่และศีรษะผู้บาดเจ็บสูงขึ้นเล็กน้อย
3. ถ้าเลือดยังไม่หยุดไหล ใ้รีบนำส่งแพทย์โดยเร็ว

5. การบาดเจ็บที่กระดูกสันหลัง

กระดูกสันหลังนับเป็นอวัยวะที่สำคัญอันหนึ่งของร่างกาย ถ้ากระดูกสันหลังพิการ ผู้บาดเจ็บก็อาจจะทรงตัวขึ้นยืนได้ เมื่อผู้บาดเจ็บได้รับอุบัติเหตุกระทบกระเทือนมาสู่ กระดูกสันหลัง ผู้ทำการช่วยเหลือจะต้องเพิ่มความระมัดระวังเป็นพิเศษ ถ้าหากจะเคลื่อน ย้ายผู้บาดเจ็บ ก็ต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ถ้าหากกระทำไม่ถูกวิธีผู้บาดเจ็บอาจจะกลายเป็นอัมพาตได้ ผู้บาดเจ็บที่มีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ใ้ช่วยหายใจในลักษณะ ที่ผู้บาดเจ็บนอนราบ การเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ ณ สถานที่เกิดเหตุไปสู่โรงพยาบาล ต้อง กระทำใ้ถูกวิธี อย่ารีบเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ ถ้าไม่มั่นใจควรรอจนกว่ารถพยาบาลฉุกเฉิน หรือแพทย์จะมาถึง